

les escenes de desamor d'Ariadna, per exemple. Si haguéssim de fer el mateix amb totes les faules d'Ovidi acabariem qui sap on.

L'edició és acurada. Segons crec, va dirigida a un públic estudiós. Les notes, més que exhaustives, són la precisa informació per no perdre en cap moment el fil dels poemes. Estudis particulars més extensos es poden trobar a l'edició de la Fundació. La versió és solvent, però cal advertir que el poema vuitanta-quatre, la petulància d'Arri, no s'ha traduït: s'ha transliterat: així només serveix a qui pren la versió com a excusa per a acostar-se al llatí. Arri, doncs, es torna estantís, o sigui, corromput per estagnació. D'altra banda, la versió cerca la literalitat literària, que és una idea quasi platònica. Tot i això el seu «batre l'aigua amb els rem» per *aequora verrentes* fa que enyorem la preciosa metàfora. Un altre detall és la dificultat de Seva per adequar-se al registre que escau en cada moment. Avui dia, estar o deixar fotut es relaciona abans amb la salut o l'estat d'ànim que amb el sexe. Quan Seva aplica *fotre* a una mamada, està amagant informació al lector. L'adaptació dels noms propis conservant el nominatiu llatí dels temes en /o/ és cacofònica i radicalment

arcaica. Aquests només en són detalls: si l'obra es considera en conjunt esdevé admirable. I molt acurats els índexs i esquemes mètrics.

Pel que fa a Parramon, la literalitat literària és un fet. El Premi Serra d'Or ha aconseguit una subtil ficció: el metre més antic esdevé el més català: els faleceus són tan atractius com els decassíl·labs de Maragall; els díctics adopten dignament el saber fer de Balasch; els gal·liambes són música celestial: ens trobem davant Catul en el seu envàs original i, doncs, l'expressió més ajustada pel fet que és reeixida. La introducció és breu per cauta. Ha millorat la comoditat amb la manera d'introduir les notes: són al final però es refereixen al nombre de vers (no al de la nota): els versos numerats remetent a la nota: amb això s'elimina la quadrícula i s'aconsegueix cert efecte original. A l'hora de triar un d'aquests dos Catuls he estat llarga estona indecís: però sumant els vint duros que havia deixat a la taquilla hi havia prou diners per a comprar-los tots dos. Recomano el mateix als amics.

Pau Bielsa i Mialet

Universitat Autònoma de Barcelona

L'Esparver Clàssic Barcelona: Edicions de la Magrana

D'ençà del setembre del 1993 està en marxa una nova col·lecció destinada a posar a l'abast del públic català les obres dels clàssics de l'antiguitat clàssica grecollatina. La col·lecció, publicada a Barcelona per Edicions de la Magrana, porta el nom de L'Esparver Clàssic i ofereix cada any quatre volums. En són directors Joan Carbonell i Bàrbara Matas, tots dos relacionats amb el món universitari, tots dos relacionats amb el món de l'ensenyament mitjà. La col·lecció posa els clàssics a l'abast en un doble sentit: en l'econòmic, perquè els llibres solen poder ésser adquirits per butxaques humils, i també en el de la qualitat literària; pel que

es refereix a aquest segon aspecte, cal avançar que la col·lecció fa un esforç per presentar les versions en un català planer, tot i no cedir gens en la dignitat i en la correcció lingüística.

A hores d'ara, aquest és el segon intent més seriós que s'ha dut a terme a Catalunya en aquest camp. I aquí és obligat de fer un esment a la venerable Fundació Bernat Metge, que, després d'haver celebrat ja el seu setanta-cinquè aniversari d'unes activitats interrompudes només per un breu lapse de temps a causa de la guerra civil, continua lliurant al públic amb tota puntualitat les seves edicions sovint modèliques d'au-

tors clàssics. Són, tanmateix, moltes les diferències entre aquestes dues col·leccions, com diferents són els interessos de l'una i de l'altra pel que respecta a l'obra original, a les circumstàncies històriques que les han donades a llum i al mateix públic a qui van destinades. En efecte, les edicions de la institució promoguda per Francesc Cambó tenen la mira fixada tant en el text original en grec o en llatí com en la traducció, tant en l'acurada labor filològica visible en les mateixes introduccions a la vida i a l'obra de l'autor traduït i en la presència de l'aparat crític com en el model de llengua emprat en la versió, sovint d'una gran elevació literària; en canvi, la col·lecció que és objecte de la present ressenya, sense perdre de vista la dignitat lingüística, té com a una de les seves primeres finalitats arribar a un públic més ampli, un públic no exclusivament però sí majoritàriament escolar —mitjà o superior—, que necessita poder llegir aquelles obres en un català accessible: el que més importa aquí és la traducció, tot i que els pròlegs, que han anat esdevenint més rics en informació a mesura que la col·lecció ha anat progressant, ben sovint són d'una altura filològica notable.

L'Esparver Clàssic es presentava al públic per primera vegada amb la carta de recomanació del conegudíssim professor Jaume Berenguer, autor de les gramàtiques gregues i dels llibres d'exercicis del nostre antic batxillerat, signant de la traducció exemplar de l'obra de Longus, *Dafnis i Cloe*, apareguda prèviament (el 1963) per mitjà d'una altra editorial. A partir d'aleshores han vist la llum en aquesta col·lecció els autors grecs Homer (*La Ilíada*, *L'Odissea*), Hesíode (*Els treballs i els dies*), Sòfocles (*Antígona*, *Els sàtirs rastrejadors*, *Èdip rei*), Eurípides (*Medea*, *El Ciclop*), Aristòfanes (*Els núvols*), Llucià (*Diàlegs*, *Històries verídiques*) i les obres *Les germanes de Safo* i *Poemes lírics de la Grècia antiga*, i els autors llatins Plaute (*El soldat fanfarró*, *La comèdia del fantasma*), Terenci (*L'eunuc*), Lucreci (*La naturalesa de les coses*), Ciceró (*Manual per a unes*

eleccions, *Les catilinàries*), Fedre (*Faules*), Titus Livi (*Els orígens de Roma*), Ovidi (*Les metamorfosis*), Tàcit (*Annals*), Marcial (*Epigrames*), Aulus Gel·li (*Nits àtiques*), Suetoni (*El diví Juli*, *Neró*), Apuleu (*Psique i Cupido*) i l'obra *Història augusta*. Com es pot observar, si bé moltes d'aquestes obres figuraven ja en la col·lecció de clàssics de la Fundació Bernat Metge, n'hi ha moltes d'altres, i certament de les importants (les d'Homer i d'Hesíode entre els autors grecs i les de Livi i Suetoni entre els romans) que apareixen ara per primera vegada en català amb les característiques més amunt esmentades: bé que ja comptàvem des de fa temps amb la versió clàssica de *L'Odissea* per Carles Riba i amb les diverses de la *Ilíada* per Manuel Balasch i per Miquel Peix, en més d'una ocasió s'havien sentit veus reclamant unes traduccions de les grans obres d'Homer que fossin entenedores per al gran públic, que ha pogut veure finalment satisfet el seu desig en poder-les llegir a través de les modèliques versions elaborades per Joan Alberich, unes versions, d'altra banda, que han tingut una excel·lent acollida.

Cal remarcar, així mateix, que la col·lecció compta entre els seus col·laboradors habituals amb traductors de reconegut prestigi, com Joan Castellanos, Ventura Sella, l'esmentat Joan Alberich i la malaguanyada Maria Àngels Anglada, gairebé tots ells col·laboradors també de la Fundació Bernat Metge, així com amb altres que, tot i ser novells en l'ofici, han estat capaços d'oferir unes versions ben elaborades: entre ells, s'hi troben els mateixos directors de la col·lecció (aquests, tanmateix, ja força experimentats en l'art), Antoni Cobos, Àngela Carramiñana, Mercè Valls, Ferran Aguilera, Ramon Torné, Gemma Puigvert, Albert Berrio, Ignasi Mascaró, Francesc Carbajo, Victòria Bescós, Albert Andrade, Montserrat Llàrena, Jordi Binaghi, Josep M. Hidalgo i Maria Rosa Llabrés, en els quals es troben representades —i això ha estat expressament volgut per la direcció— totes les àrees lingüístiques dels Països Catalans.

Entre els volums acabats de sortir, s'hi troben les *Faules* d'Avià, en traducció de Coloma Jofre, i l'obra d'Eratòstenes, *Mitologia del cel* o *Catasterismes*, incorporada per l'hel·lenista Jordi Pàmias. I en un futur no gaire llunyà han de veure la llum les obres d'Ovidi, *L'art d'estimar*, traduïda per Teresa Puig, i les de Plató, *Apologia* i *Critó*, elaborades per Joan Alberich, i encara la d'Apol·loni de Rodos, *Argonàutiques*, en versió de Francesc Cuartero.

Consta que la feina ben feta s'ha vist acompanyada d'un bon acolliment per part del públic, i això compensa amb escreix els

grans esforços que demana no tan solament als directors sinó, i sobretot, als col·laboradors, que són els qui en definitiva en possibiliten la continuïtat mitjançant la dedicació a una tasca tan àrdua com és la de la traducció. Per això una empresa com aquesta compta també amb la nostra simpatia, i per això també desitgem als editors que continuïn mantenint el seu encert en el govern d'una col·lecció indispensable i que esperem que tingui llargs anys de vida.

Jaume Medina

Universitat Autònoma de Barcelona

ALTURO I PERUCHO, Jesús. 1999.

Studia in codicum fragmenta.

Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Seminari de Paleografia, Diplomàtica i Codicologia. Monografies, núm. 1.

De creació recent, el Seminari de Paleografia, Diplomàtica i Codicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona ha donat, en el poc temps que porta de rodatge, senyals evidents d'una notable activitat. Els seus principals propòsits són de contribuir a un major coneixement —per tal d'aconseguir-ne una millor conservació— del nostre passat bibliogràfic i documental, tot promovent estudis monogràfics que des dels camps de la paleografia, la codicologia i la filologia llatina medieval pretenen servir en particular (però no d'una manera exclusiva) la història de la cultura del nostre país i del període del llibre manuscrit; així mateix, el Seminari presta una atenció especial a l'organització de cursos d'especialització en l'àmbit referit. El creador de l'esmentat seminari ha estat el professor Jesús Alturo, catedràtic de Paleografia Llatina i membre del Comité International de Paléographie Latine.

Un fruit recent d'aquest seminari és la publicació del llibre que ens ocupa. El professor Alturo hi aplega un recull d'estudis que tenen el denominador comú d'estar basats en fragments de còdexs. En diver-

ses ocasions Alturo ha preconitzat que la història del llibre —que ell considera com una peça de primer ordre en la història de la cultura— s'ha de basar en l'estudi dels testimonis directes —còdexs íntegres i fragmentaris— i dels testimonis indirectes, com ara les referències a llibres en qualsevol tipus de documentació i citacions, al·lusions i refeccions en autors literaris o paraliteraris de l'època estudiada que ens dóna informació sobre la possible composició de les biblioteques o, almenys, de les lectures que s'hi feien.

En la present ocasió, Alturo s'ha centrat sols en un d'aquests aspectes: el dels llibres fragmentaris. Els fragments de còdexs són definits pel mateix autor com «un estadi de conservació regressiu d'un llibre» i tenen el mateix interès cultural que un llibre conservat en la seva integritat. Alturo, en el seu llibre, fa primer un repàs exhaustiu de tots els estudis dedicats a fragments de còdexs catalans des dels inicis del nostre segle i d'abans i tot, i valora el que ha representat per a la nostra cultura el fet d'estudiar-los; examina també la història de l'escriptura, amb testimonis de tipus molt antics, com la uncial, o